

FRITT ORD

**Årsregnskap
2023**

Aktivitetsregnskap for perioden

1. januar til 31. desember

	Noter	2023 (mill. kr.)	2022 (mill. kr.)
Anskaffelse av midler			
Finans- og investeringsaktiviteter			
Mottatt aksjeutbytte		3,0	4,1
Realisert gevinst ved salg av verdipapirer		92,7	293,4
Realisert tap ved salg av verdipapirer		(6,4)	(27,7)
Renteinntekter		20,7	18,0
Ned-/oppskrivning finansielle anleggsmidler		(25,0)	0,0
Verdiendring finansielle instrumenter		210,4	(533,8)
Verdiendring private equity-investeringer	2	(32,8)	11,7
Sum anskaffelse av midler		262,6	(234,2)
Forbrukte midler			
Kostnader til anskaffelse av midler			
Forvaltningskostnad investeringsaktiviteter		2,4	2,5
Bevilgninger til oppfyllelse av formålet			
Bevilget til vedtektsfestede formål	3	100,7	153,7
Kostnader for aktiviteter som oppfyller formålet			
Seminarkostnader/egne initiativer		12,3	12,4
Lønnskostnader	4	19,0	17,6
Avskrivning på varige driftmidler	5	0,3	0,3
Annen driftskostnad	4	9,5	10,0
Sum kostnader for aktiviteter som oppfyller formålet		41,1	40,2
Sum forbrukte midler		144,2	196,3
Årets aktivitetsresultat		118,4	(430,5)
Overført til/(fra) annen formålskapital		118,4	(430,5)

Balanse pr. 31. desember

Eiendeler

	Noter	2023 (mill. kr)	2022 (mill. kr)
Anleggsmidler			
Formålstjenlige investeringer			
Bygg og innredninger	5	27,4	27,7
Aksjer i European Foundation House	6	7,8	7,8
Investeringer i datterselskaper	7	71,0	71,0
Fordring datterselskap	7	78,4	88,7
Andre fordringer	8	97,6	90,6
<i>Sum formålstjenlige investeringer</i>		282,2	285,8
Finansielle anleggsmidler			
Investeringer i tilknyttede selskaper	9	315,6	346,6
Fordring i tilknyttet selskap	9	2,3	2,3
Investeringer i andre selskaper	10	141,1	111,2
Annen langsiktig fordring		30,0	47,5
<i>Sum finansielle anleggsmidler</i>		488,9	507,5
<i>Sum anleggsmidler</i>		771,1	793,3
Omløpsmidler			
Fordringer			
Fordringer tilknyttede selskaper	9	3,0	3,0
Diverse fordringer		2,9	2,5
<i>Sum fordringer</i>		5,9	5,4
Investeringer			
Markedsbaserte aksjer og aksjefond	11	1 409,6	1 267,3
Obligasjoner	12	927,6	900,9
Andre finansielle instrumenter	13	503,7	596,6
<i>Sum investeringer</i>		2 840,9	2 764,7
Kontanter og bankbeholdning	14	56,7	14,9
<i>Sum omløpsmidler</i>		2 903,4	2 785,1
Sum eiendeler		3 674,5	3 578,4

Balanse pr. 31. desember

Formålskapital og gjeld

	Noter	2023 (mill. kr)	2022 (mill.kr)
Formålskapital			
Grunnkapital		1 000,0	1 000,0
Annen formålskapital		2 595,3	2 476,8
Sum formålskapital	15	3 595,3	3 476,8
Gjeld			
Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld		3,5	3,1
Skyldig offentlige avgifter		0,9	1,1
Pensjonsforpliktelse	16	1,4	1,4
Annen kortsiktig gjeld		3,3	3,0
Ikke utbetalte bevilgninger		70,2	93,0
Sum kortsiktig gjeld		79,3	101,6
Sum gjeld		79,3	101,6
Sum formålskapital og gjeld		3 674,5	3 578,4

Restforpliktelse

9, 13

Oslo, 17. juni 2024

Grete Brochmann
Styrets leder

Bård Vegar Solhjell
Nestleder

Bjarne Kveim Lie
Styremedlem

Anine Kierulf
Styremedlem

Frank Rossavik
Styremedlem

Sigrun Slaggard
Styremedlem

Sylo Tarku
Styremedlem

Knut Olav Åmås
Adm. direktør

Kontantstrømsoppstilling for perioden 1. januar til 31. desember

	2023 (mill. kr)	2022 (mill. kr)
Periodens aktivitetsresultat	118,4	(430,5)
Netto realisert tap/(gevinst) ved salg av verdipapirer	(86,3)	(265,7)
Urealisert verdiendring	(144,2)	527,4
Avskrivninger	0,3	0,3
Bevilget til vedtektsfestede formål	100,7	153,7
Endring i tidsavgrensninger	20,9	(59,3)
<i>Tilført fra driften</i>	9,8	(74,1)
Finans- og investeringsaktiviteter		
Salg aksjer/andeler/finansielle instrumenter	396,1	1 023,1
Kjøp aksjer/andeler/finansielle instrumenter	(240,7)	(847,3)
<i>Sum tilført fra investeringsaktiviteter</i>	155,4	175,7
Bevilgninger til oppfyllelse av formålet		
Utbetalte bevilgninger i perioden	(123,5)	(133,9)
<i>Sum utbetalt til til vedtektsfestede formål</i>	(123,5)	(133,9)
Sum likviditetsendringer i perioden	41,7	(32,3)
Likviditetsbeholdning pr. 01.01.	14,9	47,2
Likviditetsbeholdning pr. 31.12.	56,7	14,9

Noter til regnskapet

31. desember 2023

Generelt

Stiftelsen Fritt Ord er stiftet 7. juni 1974 og er en stiftelse med et ideelt, allmennyttig formål.

1. Regnskapsprinsipper

Regnskapet er satt opp i samsvar med regnskapslovens bestemmelser og god regnskapsskikk for ideelle organisasjoner. Stiftelsens investeringer i datter- og tilknyttede selskaper anses for uvesentlig for å bedømme selskapets stilling og resultat, og det er derfor ikke utarbeidet konsernregnskap. Eiendeler bestemt til varig eie eller bruk er klassifisert som anleggsmidler. Andre eiendeler er klassifisert som omløpsmidler. Fordringer som skal tilbakebetales innen ett år, er klassifisert som omløpsmidler. Ved klassifisering av kortsiktig gjeld er tilsvarende kriterier lagt til grunn. Anleggsmidler vurderes til anskaffelseskost, men nedskrives til virkelig verdi når verdifallet forventes ikke å være forbigående. Avskrivbare driftsmidler avskrives lineært over antatt levetid. Kontantstrømoppstillingene utarbeidet etter den indirekte metoden. Likviditetsbeholdningen i kontantstrømoppstillingen omfatter kontanter, egne bankinnskudd samt bankinnskudd i mellomregning med forvalterne.

Finansielle omløpsmidler

God regnskapsskikk for ideelle organisasjoner gjør et unntak fra regnskapslovens regler knyttet til finansielle investeringer. Av hensyn til brukergruppens informasjonsbehov kan finansielle investeringer regnskapsføres til virkelig verdi når følgende vilkår er oppfylt:

- (1) Investeringene er notert på børs eller administreres av en profesjonell kapitalforvalter.
- (2) Virkelig verdi av investeringene kan måles pålitelig.

Finansielle omløpsmidler er i årsregnskapet verdsatt i henhold til dette prinsippet. Børsnoterte aksjer og obligasjoner vurderes til virkelig verdi og er vurdert til børskurs pr. 31.12.23. Valutakursen er basert på Norges Banks sluttkurs pr. 31.12.23.

Finansielle anleggsmidler

Aksjer som klassifiseres som anleggsmidler er vurdert etter kostmetoden og nedskrevet for forventet tap. Ansvarlig lån vurderes etter pålydende.

Valuta

Eiendeler og gjeld i utenlandsk valuta bokføres med kursene på transaksjonstidspunktet. Beregnet ikke realisert kurstap på omløpsmidler og kortsiktig gjeld pr. 31.12.23 er kostnadsført etter fradrag for urealisert gevinst opp til urealisert tap innen samme valutaslag. Beregnet ikke realisert kurstap pr. 31.12.23 for langsiktige fordringer og gjeld kostnadsføres; urealisert kursgevinst inntektsføres ikke.

Verdiendring investeringer

Verdiendring består av følgende elementer:

- (1) Urealisert verdiendring på finansielle instrumenter og andre investeringer i løpet av siste regnskapsperiode.
- (2) Tilbakeført urealisert verdiendring på solgte finansielle instrumenter og andre investeringer. Realisert gevinst/tap viser et resultat beregnet ut fra salgssum redusert med historisk kostpris etter FIFO-prinsippet.

Bevilgninger til vedtektsfestede formål

Bevilgninger til vedtektsfestede formål kostnadsføres løpende i overensstemmelse med styrets vedtak.

Skatt

Stiftelsen Fritt Ord er en stiftelse med det ideelle formål å fremme allmennyttig virksomhet. Stiftelsen har ikke erverv som formål og er således fritatt for skatt. Dette fremgår av skattelovens § 2-32.

Skattefritaket omfatter ikke resultatandeler i deltakerliknede selskaper, jfr. Skatteloven §2-32 annet ledd.

Noter til regnskapet 31. desember 2023

2. Skattekostnad

Beregnet skatt relaterer seg til resultatandeler i deltakerliknede selskaper.

	Grunnlag	Sats	Skatt 2023	Skatt 2022
Alminnelig inntekt		22,00 %	18 814	64 000
Andel formue	165 896 234			
Bunnfradrag	10 000			
Skattbar formue	165 886 234	0,30 %	497 659	462 000
Sum betalbar skatt			516 473	526 000
Avsatt for lite skatt tidligere år			230 054	124 000
Sum skattekostnad			746 527	650 000

3. Bevilget til vedtektsfestede formål

Bidrag vedtektsfestede formål	95 296 881
Fritt Ord Pris	500 000
Fritt Ords Honnør	200 000
Stipender	4 675 502
Sum bevilgninger	100 672 383

På stiftelsens hjemmeside, www.fritt-ord.no, gis detaljert oversikt over årets bevilgninger.

Noter til regnskapet

31. desember 2023

4. Lønnskostnader, antall ansatte, godtgjørelser med mer

	31.12.2023	31.12.2022
Lønn og feriepenger	10 307 405	9 735 744
Premie til tjenestepensjon	3 864 878	3 001 139
Andre ytelser	817 532	718 023
Styrehonorar	1 586 314	1 343 182
Arbeidsgiveravgift	2 392 737	2 053 522
Lønn og sosiale kostnader administrasjonen	18 968 866	16 851 610
Lønnsutgifter ifm. Jubileumsboken	517 854	1 278 399
Sum Lønn og sosiale kostnader	19 486 720	18 130 009
Herav seminar kostnader	513 597	550 313
Sum lønnskostnader for aktiviteter som oppfyller formålet	18 973 123	17 579 696
Gjennomsnittlig antall årsverk	9,00	10,20
Lønn og annen godtgjørelse til daglig leder:		
Lønn	1 830 037	1 765 214
Premie til tjenestepensjon	339 560	393 643
Andre ytelser	17 984	29 068
Sum lønn og godtgjørelse til daglig leder	2 187 581	2 187 925
Godtgjørelse til styret (utbetalt)		
Styrehonorar	1 434 050	1 450 950

Det er ikke gitt lån/sikkerhetsstillelsetil daglig leder, styreleder eller andre nærstående parter. Det foreligger ingen avtaler for ledende ansatte eller styret om godtgjørelser utover ordinær lønn og styrehonorar.

Kostnadsført honorar til revisor utgjør kr 187 500 inkl. mva. hvorav kr 187 500 gjelder lovpålagt revisjon.

Noter til regnskapet 31. desember 2023

5. Bygg og innredninger

	Andel Sameiet Uranien- borgveien 2	Inventar	Kunst	Sum
Anskaff.kost pr 01.01.	37 100 430	4 265 544	431 800	41 797 774
Tilgang	0	0	0	0
Avgang	0	0	0	0
Akkumulerte avskr.	10 180 333	4 265 544	0	14 445 877
Bokført verdi	26 920 097	0	431 800	27 351 897
Årets avskrivninger	308 156	0	0	308 156
Økonomisk levetid	99 år	5 år	Uendelig	
Avskrivningsplan	Lineær	Lineær	Avskrives ikke	

Eierandel i sameiet Uranienborgveien 2 utgjør 59 %.

Investeringene er vurdert etter kostmetoden og avskrives planmessig.

6. Aksjer i European Foundation House

	Anskaffelses- tidpunkt	Forr.kontor	Eierandel / Stemmerett	Balanseført verdi
European Foundation House	28.04.2011	Brussel	16,67 %	7 830 000

7. Aksjer i datterselskaper

	Anskaffelses- tidpunkt	Forr.kontor	Eierandel / Stemmerett	Balanseført verdi
Wergelandsv. 29 Holding AS	30.09.2017	Oslo	100,00 %	71 009 013
		Fordring	Årets resultat	Egenkapital
		78 434 974	-	71 008 013

Wergelandsv. 29 Holding AS eier 100% av aksjene i Wergelandsv. 29 AS

Noter til regnskapet

31. desember 2023

8. Andre fordringer

<i>Formålstjenlige investeringer/fordringer</i>		Balanseført verdi
Media Development Loan Fund		22 705 810
The Freedom of Speech Foundation UK, lån 1	67 360 662	
The Freedom of Speech Foundation UK, lån 2	7 491 520	74 852 182
Sum formålstjenlige investeringer		97 557 992

9. Investeringer i tilknyttede selskaper

Investeringer i tilknyttede selskaper

	Anskaffelses- tidspunkt	Forr. Kontor	Eierandel / Stemmerett	Balanseført verdi
TKV Invest AS	2008	Oslo	43,55 %	20 000 000
Cernova AS	2005	Bergen	34,00 %	100 000 000
Avern Security Group Holdin	2021	Oslo	18,50 %	195 575 688
Sum investeringer i tilknyttede selskaper				315 575 688

Under gitte betingelser har Stiftelsen Fritt Ord en forpliktelse til å yte ytterligere kapitalinnskudd på kr 13 400 000 i TKV Invest AS. Investeringene er vurdert etter kostmetoden og nedskrevet for forventet tap.

Fordringer på tilknyttede selskap

	31.12.2023	31.12.2022
TKV Invest AS	2 256 976	2 256 976
Cernova AS	2 975 563	2 975 563
Sum fordringer på tilknyttet selskap	5 232 539	5 232 539

Noter til regnskapet

31. desember 2023

10. Investeringer i andre selskaper

	Anskaffelses- tidspunkt	Eierandel	Kostpris	Balanseført verdi
Relog AS	2021/2023	2,8914 %	166 069 777	141 069 777
Sum investering i andre selskap				141 069 777

Investeringene er vurdert etter kostmetoden og nedskrevet for forventet tap

11. Markedsbaserte aksjer og aksjefond

	Anskaffelses- kost	Markeds- verdi	Balanseført verdi
Arctic Norwegian Value Creation D	75 000 000	100 977 460	100 977 460
Buyandread AS	1 000 000	300 800	300 800
Entra ASA	21 234 289	36 384 928	36 384 928
DEAS Norway Balanced Property Fund AS	84 100 729	68 554 167	68 554 167
Danske Norske Aksjer Institusjon I	64 280 000	69 586 539	69 586 539
Generation Global Equity LLTA USD	222 822 078	236 495 658	236 495 658
Genesis Emerging Markets Investment Company	38 903 456	35 559 370	35 559 370
KLP AksjeNorge Indeks	78 186 697	171 015 962	171 015 962
KLP AksjeVerden Indeks	148 762 761	267 925 362	267 925 362
Nordea Norge Pluss	75 599 399	112 810 576	112 810 576
Nordea Stabile Aksjer Global Etisk	80 331 715	123 744 127	123 744 127
Stewart Investors WW Sustainability VI	68 756 632	98 265 569	98 265 569
T. Rowe Price Global Value Equity Fund Class I10	51 837 080	87 956 166	87 956 166
Sum markedsbaserte aksjer	1 010 814 836	1 409 576 683	1 409 576 683

Noter til regnskapet

31. desember 2023

12. Obligasjoner

	Anskaffelses- kost	Markeds- verdi	Balanseført verdi
Pengemarked			
Storebrand Likviditet	33 367 719	32 986 508	32 986 508
Nordea Kort Obligasjon III	32 937 914	32 385 063	32 385 063
Norske obligasjoner			
Alfred Berg Obligasjon	61 686 713	67 002 754	67 002 754
Danske Invest Norsk Obligasjon	59 372 313	65 308 071	65 308 071
DNB Obligasjon (E)	67 915 112	67 421 446	67 421 446
Nordea Obligasjon Stars S	60 415 937	64 110 732	64 110 732
Pareto Obligasjonsfellesskap	45 115 045	41 416 296	41 416 296
Globale obligasjoner			
AXA Global Sustainable Aggregate Hdg NOK	84 264 192	83 950 298	83 950 298
DNB Low Carbon Credit E	38 730 000	40 990 476	40 990 476
Payden Global Short Bond Fund Hdg NOK	70 090 112	70 220 420	70 220 420
Pimco Global Bond ESG Fund NOK	91 096 515	88 026 673	88 026 673
Storebrand Global Obligasjon Hdg NOK	72 200 200	72 849 061	72 849 061
Storebrand Global Obligasjon 1-3 B	112 442 333	116 215 668	116 215 668
T. Rowe Price Global Aggregate Bond Fund NOK	95 223 302	84 765 131	84 765 131
Sum obligasjoner	924 857 409	927 648 597	927 648 597

Noter til regnskapet

31. desember 2023

13. Andre finansielle instrumenter

	Anskaffelses- kost	Markeds- verdi	Balanseført verdi
<i>Utenlandske aksjefond</i>			
AKO Fund Ltd NOK - Class C3	23 151 850	103 880 937	103 880 937
AKO Global Ucits Fund - Class CF	50 000 000	106 816 745	106 816 745
Sum	73 151 850	210 697 682	210 697 682
<i>Private Equity</i>			
Verdane Capital VIII	10 718 173	15 296 455	15 296 455
Verdane Freya IX	19 509 224	20 304 522	20 304 522
Verdane EDDA	17 320 533	30 982 348	30 982 348
Herkules Private Equity III	-	-	-
Herkules Private Equity IV	3 857 291	532 775	532 775
Norvestor V	268 041	414 179	414 179
Northzone VIII L.P.	30 179 529	123 705 356	123 705 356
FSN Capital V LP	23 518 162	44 854 675	44 854 675
Argentum Investments Partners	27 141 453	26 943 378	26 943 378
Cubera VIII	14 782 955	29 953 752	29 953 752
Sum	147 295 360	292 987 439	292 987 439
Sum andre finansielle instrumenter	220 447 210	503 685 121	503 685 121
Samlet restforpliktelse knyttet til investeringer i Private Equity:			24 153 467

14. Bundne bankinnskudd

Av stiftelsens totale bankinnskudd utgjør kr 621.021 bundne skattetrekksmidler.

15. Formålskapital

Grunnkapital	1 000 000 000
Annen formålskapital	2 476 810 611
Årets aktivitetsresultat	118 447 286
Sum formålskapital	3 595 257 897

16. Pensjonsforpliktelser

Stiftelsen har tegnet tjenstepensjon etter lov om foretakspensjon for alle ansatte. Denne pensjonsforpliktelsen er ikke balanseført. Videre finnes det en pensjonsforpliktelse overfor en tidligere ansatt som er balanseført med 1,4 millioner kroner.

Noter til regnskapet

31. desember 2023

17. Finansiell risiko

Stiftelsens finansielle risiko kan i hovedsak dekomponeres til henholdsvis markedsrisiko, kredittrisiko og likviditetsrisiko. Risikoen klassifiseres som høy, moderat eller minimal.

Markedsrisiko

Markedsrisiko er risiko for endringer i porteføljens verdi på grunn av endringer i renter, aksjekurser, valutakurser og kredittspreader. Stiftelsens investeringsstrategi medfører at stiftelsen statistisk sett vil få en negativ avkastning hvert 4/5. år. Markedsrisikoen klassifiseres som høy i ett enkelt år, men moderat ut fra stiftelsens langsiktige investeringshorisont.

Kredittrisiko

Kredittrisiko er risiko for tap som følge av at utstedere av renteinstrumenter ikke oppfyller sine betalingsforpliktelser. Kredittrisiko i obligasjonsporteføljen overvåkes blant annet ved bruk av kredittvurdering. Stiftelsens investeringer i obligasjoner medfører at stiftelsens kredittrisiko klassifiseres som moderat/høy.

Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko er risiko for at stiftelsen ikke vil kunne oppfylle sine forpliktelser etterhvert som de forfaller. Stiftelsen har i hovedsak bare prosjektorienterte forpliktelser som kun oppstår av styrets egne vedtak. Styret bestemmer således selv omfanget av disse forpliktelsene. Styret vurderer likviditeten som god og på grunnlag av ovennevnte klassifiseres den totale likviditetsrisiko som minimal.

Elektronisk signatur

Signert av	Dato og tid <small>(UTC+01:00) Central European Time (Berlin)</small>
Taraku, Sylo Norwegian BankID	06/17/2024 15:12:58
Rossavik, Frank Mauritz Norwegian BankID	06/17/2024 15:17:51
Lie, Bjarne Kveim Norwegian BankID	06/17/2024 15:30:39
Solhjell, Bård Vegar Norwegian BankID	06/17/2024 15:37:10
Kierulf, Ewa Anine Norwegian BankID	06/17/2024 15:40:57
BROCHMANN, GRETE Norwegian BankID	06/18/2024 08:46:23
Åmås, Knut Olav Norwegian BankID	06/18/2024 11:14:22
Slapgard, Sigrun Norwegian BankID	06/19/2024 10:06:55

Dette dokumentet er signert med elektronisk signatur. En elektronisk signatur er juridisk forpliktende på samme måte som en håndskrevet signatur på papir. Denne siden er lagt til dokumentet for å vise grunnleggende informasjon om signaturen(e), og på de foregående sidene kan du lese dokumentet som er signert. Vedlagt finnes også en PDF med signatordetaljer, og en XML-fil med innholdet i den elektroniske signaturen(e). Vedleggene kan brukes for å verifisere gyldigheten av dokumentets signatur ved behov.